

УДК 341.61

DOI 10.37749/2308-9636-2020-1(205)-4

О. Т. Волощук,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та митного права
Чернівецького юридичного інституту Національного університету
«Одеська юридична академія»

М. О. Гетманцев,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АРБІТРІВ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ

У статті досліджуються проблеми притягнення до відповідальності арбітрів, при цьому аналізується як законодавча база з міжнародного комерційного арбітражу зарубіжних країн, так і існуюча арбітражна практика. Зокрема наголошується на тому, що притягнення до відповідальності арбітрів є досить проблематичним, оскільки існують суттєві упущення та прогалини у внутрішньонаціональному арбітражному законодавстві низки держав, що дозволяє уникати відповідальності недобросовісним арбітрам. Щоправда, з огляду на те, що міжнародний комерційний арбітраж є недержавною інституцією, побудованою на принципі автономії волі сторін, що дозволяє сторонам позитивно впливати на арбітраж (шляхом визначення права, на підставі якого буде вирішуватися спір, мови та місця арбітражу, персонального та кількісного складу арбітражу тощо), в даному випадку суттєво зростає роль етичних правил. Відповідно, недобросовісні арбітри в подальшому не зможуть претендувати на участь в арбітражних процесах, оскільки потрапляють у так звані «чорні списки арбітрів» і сторони відмовляються від їхніх послуг. Такий спосіб «виставлення на загальне ознайомлення» можливо розглядати певною мірою засобом попередження арбітрів. З точки зору практики, вважаємо виправданим включення до регламентів міжнародних комерційних арбітражних судів положень про застосування санкцій за порушення сторонами розгляду своїх обов'язків.

У разі винесення арбітром завідомо неправомірного рішення, доцільним убачається передбачення таких санкцій: відвід (зокрема, підставами для відводу повинні бути: фінансова залежність, підпорядкованість та інші професійні відносини арбітра з однією зі сторін; однакова національність арбітра й однієї зі сторін; упередженість або раніше висловлена думка; судові прецеденти); відсторонення від діяльності, заборони обіймати певні посади, передбачена відповідальність із відшкодування збитків, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Ключові слова: арбітраж, міжнародний комерційний арбітраж, арбітр, відповідальність арбітрів, санкції в міжнародному комерційному арбітражі.

Сучасна практика міжнародного партнерства свідчить про те, що чимало розбіжностей та спорів, які виникають під час виконання зовнішньодоговірних контрактів, вирішуються міжнародним комерційним арбітражем, престиж якого сьогодні є безу-

мовним. В Україні за роки незалежності прийнято Закон «Про міжнародний комерційний арбітраж», створено два постійно діючих арбітражних інститути: Міжнародний комерційний арбітражний суд та Морську арбітражну комісію при Торгово-про-

мисловій палаті України, з'явилося декілька наукових робіт із питань міжнародного комерційного арбітражу. Разом із тим, у цій сфері залишається багато прогалин. Однією з причин існування відповідних проблем є недостатня дослідженість певних як теоретичних, так і практичних питань. І одним із таких є питання щодо притягнення до відповідальності арбітрів.

Ступінь розробленості проблеми. Загалом слід відзначити те, що проблеми функціонування та організації міжнародного комерційного арбітражу є предметом досліджень таких українських учених як Ю. Д. Притика, А. С. Довгерт, В. В. Комаров, І. Г. Побірченко, Г. А. Цірат та інших. Певний інтерес до цього інституту спостерігається серед зарубіжних учених-юристів, зокрема, Д. Ашера, О. Белоглавок, Л. Раапе, Дж. Чешир тощо. Незважаючи на таку велику кількість досліджень, питання відповідальності арбітрів висвітлені в юридичній літературі досить лапідарно. У більшості наукових досліджень лише зазначається про те, що ця проблема є не вирішеною у більшості країн світу. Натомість дане питання вимагає більш ґрунтовного дослідження.

Мета даної статті полягає в тому, щоб на основі вивчення доктрини міжнародного комерційного арбітражу, нормативних актів, міжнародних конвенцій, внутрішнього законодавства України та зарубіжних країн, арбітражної практики дослідити особливості порядку притягнення до відповідальності арбітрів.

Виклад основної частини дослідження. Як відомо, в арбітрів досить великий обсяг обов'язків, однак найважливішим є прийняття правильного і здійснюваного рішення без зайвих затримок, при цьому нейтрально ставлячись до сторін, давши змогу кожній із них висловити свою позицію.

Відповідно, недотримання обов'язків, як правило, викликає певні наслідки. Як відомо, якщо порушення завдало шкоди іншій особі, в порушника з'являється відповідальність за відшкодування цієї шкоди — це загальноприйнятий принцип у всіх країнах і в усі часи, незалежно від положення, якості та по-

сади порушника. Звільнення від відповідальності вимагає точної законної підстави. На цьому ґрунті дивно те, що до недавнього часу відповідальність арбітрів, здавалося, не була прописана ні в законодавствах, ні в арбітражних регламентах і не відображалася в юридичній літературі. Можливо, це відбувається, тому що неможливо уявити, що такі почесні та високоповажні чиновники як арбітри взагалі можуть не дотримати своїх зобов'язань. Однак цей аргумент — не зовсім переконливий.

В цілому зауважимо, що в арбітражі сторони більш залежні від арбітра, ніж від судді державного суду. При зверненні до державного суду можна оскаржити справу у вищій інстанції, у той час як рішення арбітра є остаточним. Проте є можливість перегляду справи в державному суді, але тільки в рідкісних випадках. Професор Пітер Сандерс у своїй книзі «Que Vadis Arbitration? Sixty Years of Arbitration Practice» (Kluwer Law International, 1999) пише: «У минулі часи ця тематика багато уваги не привертала» [1]. Підтвердженням цього була й залишається арбітражна практика. Зазначимо, що в Типовому законі ЮНСІТРАЛІ про арбітраж такої статті немає. Таким чином, вона відсутня і в законах тих країн, де закони ґрунтуються на Типовому законі, в тому числі, Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж». Наприклад, у МКАС при ТПП РФ така стаття з'явилася вперше в Регламенті, що набув чинності в 2006 р. В параграфі 47 йдеться про таке: «Арбітри, доповідачі, призначені складом арбітражу експерти, МКАС і його співробітники, ТПП РФ і її співробітники не несуть відповідальності перед сторонами або іншими особами за будь-які дії або бездіяльність у зв'язку з арбітражним розглядом, якщо не буде доведено, що така дія або бездіяльність були умисними». Тобто відповідальність вимагає умисного проступку. Регламент арбітражного інституту торгової палати Стокгольма включає відповідальність не тільки за умисні помилки, а й за грубу недбалість (стаття 48). Повне звільнення від відповідальності, навіть за умисне порушення обов'язків, передбачене у МТП (ст. 34).

Тому, безперечно, цікавим видається питання про можливість застосування юридичних санкцій не тільки до сторін спору, але і до самого складу арбітражу чи одноособового арбітра [2, с. 202]. У цьому зв'язку відзначимо, що якщо інші аспекти арбітражного розгляду досить детально врегульовані, як на міжнародному, так і на національному рівні окремих зарубіжних держав, то питання про притягнення до відповідальності арбітрів фактично є невіршеними як на рівні законодавства, так і на практиці вирішення торговельних спорів.

Загальноприйнятим правилом є те, що до арбітра не можна пред'явити позов за прийняте рішення, яке завжди буде ставити у несприятливе становище одну зі сторін спору. Тобто, з одного боку, це є своєрідною гарантією для арбітра, який добровільно на прохання сторони чи сторін погодився виконувати посередницькі функції у вирішенні комерційного спору, а з іншого — унеможливує випадки спекулювання на питанні про притягнення до відповідальності однією зі сторін чи сторонами у спорі. Водночас потрібно пам'ятати, що арбітри — такі ж люди, як інші, а людській природі інколи властиво й помилятися, і робити вчинки, за які в майбутньому може бути соромно. Тому не виключено, що арбітр у процесі розгляду спору міг ігнорувати вимоги нейтральності, неупередженості, незалежності і прихильніше ставитися до однієї сторони, чи ще гірше — отримати хабара або іншу винагороду за те чи інше рішення. У таких випадках, зрозуміло, як ніколи актуальним є питання про притягнення до відповідальності арбітра за неналежне виконання своїх обов'язків. Перш за все, йдеться про штрафи.

Тут варто нагадати, що механізм застосування штрафів до арбітра існував ще в римському праві. З цього приводу у Дігестах (4.8.3.1) говорилося, що претор нікого не може змусити прийняти на себе роль третейського судді (*arbitrium resipere*), оскільки це право кожної людини — бути арбітром чи відмовитися від такої пропозиції. До того примусове залучення особи як арбітра не віталось з

огляду на те, що така особа вже буде не в змозі в майбутньому вирішити спір, опираючись при цьому лише на здоровий глузд і справедливість, оскільки щодо неї цього не було застосовано (наприклад, призначено арбітром проти її волі). У випадку прийняття арбітражних функцій така особа не мала права відступати від свого слова. Після цього цю справу претор вважав такою, що відноситься до турбот і захисту арбітра. Таким чином, стверджувалося, що потрібно, аби передана арбітру справа була завершена і щоб не порушувалася довіра осіб, які обрали посередника як добросовісну людину. При цьому за ухилення від виконання обов'язків арбітра, якщо він дав добровільно згоду, накладався штраф [3].

Як видається, якщо виходити з того, що сторони третейського розгляду пов'язані цивільно-правовими зобов'язаннями між собою, а також з арбітражем, якому вони добровільно передали на розгляд свій спір, то, вступаючи в процедуру третейського розгляду, сторони покладають на себе зобов'язання одна перед одною, а також перед третейським судом підкорятися його актам у процесі, не перешкоджати правильному і своєчасному вирішенню справи. У свою чергу, третейський суд зобов'язується розглянути відповідний спір, виконати обов'язки за угодою зі сторонами спору. Аналогічно в договорі надання послуг або підряду може бути передбаченим обов'язок замовника надати сприяння виконавцю у виконанні умов договору (наприклад, надати будівельні матеріали, звільнити приміщення для ремонту і т. д.). Порушення таких обов'язків тягне застосування заходів цивільно-правової відповідальності. У такому випадку можна припустити, що сторони можуть вимагати від третейського суду відшкодувати їм збитки, пов'язані з неналежним виконанням обов'язків з вирішення спору. Також третейський суддя (у разі розгляду спору арбітражем *ad hoc*) або постійний третейський суд мають право вимагати компенсації збитків стороною розгляду, яка порушує свій цивільно-правовий обов'язок сприяти розгляду й вирі-

шенню справи, виконувати обов'язки, покладені актами арбітражу.

Таким чином, грошові суми, котрі сторони спору повинні виплачувати третейському суду у зв'язку з невиконанням його правомірних заходів (зверх витрат і винагород третейського суду за результатами розгляду спору), представляють собою не заходи процесуальної відповідальності, а заходи цивільно-правової відповідальності, котрі співпадають з правовою природою з відшкодуванням збитків у цивільному праві.

Однак зовнішня схожість механізму відповідальності в цивільному судочинстві і в третейському розгляді не свідчить про схожу правову природу відповідних механізмів. На нашу думку, механізм відповідальності в третейському розгляді може реалізовуватися виключно в рамках юридичного режиму цивільного права.

Зауважимо, що питання відповідальності в арбітражному розгляді остаточно не вирішені навіть у розвинених із точки зору третейської форми захисту юрисдикціях.

Зазвичай, у міжнародному комерційному арбітражі серед **санкцій**, які можуть бути застосованими до арбітрів, виділяють наступні:

1) відвід (заміна) арбітра за неналежне виконання його обов'язків із ведення процесу або втрату довіри сторін;

2) скасування винесеного рішення (проте останнє навряд чи може бути визнаним мірою відповідальності арбітрів) [4].

Досить поширена практика пред'явлення цивільного позову стороною спору до арбітрів, які порушили свої зобов'язання, пов'язані з розглядом справи. Питання про можливість подання такого позову ні в правовій доктрині комерційного арбітражу, ні в арбітражній практиці однозначно не вирішене.

Як видається, труднощі при його вирішенні обумовлені змішаною (hybrid) правовою природою комерційного арбітражу. З одного боку, обов'язки арбітра мають своєю підставою цивільно-правову угоду зі сторонами. З іншого боку, на

додаток до виконання цивільно-правових обов'язків, третейський суд, на думку деяких дослідників, виконує функції щодо здійснення правосуддя (judicial task). Наприклад, у більшості штатів США арбітри або арбітражні інститути, що вирішують внутрішні спори в порядку третейського провадження, володіють таким самим імунітетом від пред'явлення вимог про відшкодування збитків у зв'язку зі здійсненням юрисдикційної діяльності, як і судді державних судів відповідних штатів, що, однак, не перешкоджає американським юристам задаватися обґрунтованим, небезпідставним питанням про те, чому арбітр у третейському розгляді повинен володіти таким самим імунітетом від цивільно-правових вимог у зв'язку зі здійсненням його діяльності, що і суддя державного суду [5, с. 26].

У більшості держав (зокрема в Україні) національне законодавство з метою забезпечення особливого статусу суддів не передбачає можливості подачі позову персонально до суддів державних судів, предметом яких є вимога про відшкодування збитків, викликаних невиконанням обов'язків у цивільному судочинстві, зокрема винесенням неправосудного рішення [6, с. 286].

На думку Гуннар Нердрум (адвоката при Верховному суді Норвегії, адвоката колегії адвокатів Парижа, зареєстрованого іноземного адвоката в Москві), якщо в арбітражі буде доведено умисне порушення, то результатом буде відповідальність попри категоричне звільнення у більшості випадків від такої відповідальності на рівні національного арбітражного законодавства та регламентів постійнодіючих міжнародних комерційних арбітражів. А таке умисне порушення є, мабуть, не тільки теоретичним. Припустимо, наприклад, наявність хабарництва. Якщо це буде доведено, все арбітражне провадження і його рішення буде визнано недійсним, і сторонам доведеться почати все спочатку.

У цьому зв'язку можна згадати фінську справу 2005 р., яка стала своєрідним прецедентом про відповідальність

арбітра. Ця справа описана в Stockholm International Arbitration Report 2007:1. У 1994 р. відбувся арбітражний розгляд справи між трьома бізнесменами з одного боку і будівельною компанією, власником якої був банк, з іншого. Сам банк також брав участь у процесі разом зі своєю дочірньою компанією. Кожна сторона обрала одного арбітра, і ці два арбітри разом обрали головуючого арбітра, високоповажного професора. В арбітражному рішенні позивачі програли.

Пізніше вони дізналися, що той самий професор забезпечував той самий банк юридичними висновками. Вони пред'явили новий позов, у якому вимагали анулювання винесеного рішення з причини упередженості голови арбітражного складу. Цю справу вони виграли в 1997 р. і клопотали про новий арбітражний розгляд справи. Результат цієї справи невідомий. Потім вони порушили справу проти арбітражного голови, професора, і вимагали відшкодування завданої їм шкоди. У 2005 р. Верховний суд Фінляндії остаточно задовольнив цей позов. Верховний суд сказав, що арбітр надає сторонам послуги у вирішенні спору. Голова обраний співарбітрами. Отже, не було ніякого прямого відношення між ним і сторонами. Але суд все одно вважав, що його відповідальність визначена на договірній основі. Потім суд робить посилання на фінський закон про арбітраж. Там є стаття, яка відкритим текстом покладає на арбітрів обов'язок розкривати всі обставини, які можуть вплинути на незалежність арбітра, до того, як він візьметься за справу, і далі в процесі розгляду справи. Суд визнав, що обслуговування банку професором було обставиною, про яку він був зобов'язаний повідомити. Таким чином, не довелось розглядати питання про його неупередженість. Головне, що сторони мали право на інформацію і могли діяти на свій розсуд — вимагати його відводу чи схвалити його. Це рішення, яке здається, на перший погляд, майже очевидним, викликало значні сумніви в колах фінських юристів. Обидві нижчестоящі інстанції звільнили арбітра від відповідальності,

порахувавши, що він припустився лише «маленької помилки». Рішення Верховного суду підтверджує старе гасло: «Остерігайтеся маленьких помилок! Великі помилки все одно залишаться непоміченими ... » [7].

Які наслідки притягнення арбітра до відповідальності? По-перше, сторони змушені переглядати всю арбітражну справу. По-друге, всі витрати, пов'язані з першим провадженням, виявляються марними. По-третє, обидві сторони виявляються в принципі в одному положенні — потерпілими.

Мабуть, потрібно погодитись із тими дослідниками, які стверджують, що проблема застосування санкцій у міжнародному комерційному арбітражі ще чекає свого спеціального дослідження. Вищевикладені аргументи й висновки про відповідальність в арбітражному розгляді не претендують на остаточність і безумовність, а швидше є «запрошенням до дискусії».

З точки зору практики, вважаємо виправданим включення до регламентів міжнародних комерційних арбітражних судів положень про застосування санкцій за порушення сторонами розгляду своїх обов'язків. Такі санкції (стягнення зайвих витрат у зв'язку з недобросовісними діями), наприклад, передбачені ст. 8 Положення про третейські збори і витрати в третейському суді для вирішення економічних спорів при Торгово-промисловій палаті РФ [8]. У питаннях застосування санкцій склад міжнародного комерційного арбітражного суду повинен бути наділений диспозитивними повноваженнями з визначення розміру й характеру санкцій у кожному конкретному випадку. Закріплення та ефективне застосування санкцій в арбітражному розгляді відповідає як громадським інтересам, так і приватним інтересам учасників спору, які будуть захищені від недобросовісної поведінки іншої сторони спору і самого складу арбітражу. Крім цього, ряд дослідників вважають доцільним публікувати так звані «чорні списки арбітрів», які прославилися своїми нелегітимними арбітражними рішеннями.

На думку Т. Кулагіної, ведення чорних списків допоможе громадянам уникнути звернень до таких арбітрів [9]. Це також можна розглядати якоюсь мірою певним засобом відповідальності арбітрів. Натомість багато практиків більш радикально висловлюються з приводу застосування санкцій щодо арбітрів чи третейських суддів. Зокрема, В. С. Катинкін вважає, що арбітр, який виніс завідомо неправомірне рішення, знаючи про відсутність у третейській угоді пункту про оскарження його рішення — вільний у своїх діях. Крім цього, на його думку, складність питання обумовлюється також малою кількістю наукової юридичної літератури на дану тему. Дослідник пропонує у цьому зв'язку запровадити відповідальність третейських суддів за винесене завідомо незаконне рішення у виді відсторонення від діяльності, заборони обіймати певні посади, відповідальності з відшкодування збитків, адміністративної, кримінальної відповідальності і т. ін., мотивуючи це тим, що третейські судді часто крім арбітрування займаються і підприємницькою діяльністю, наприклад, як індивідуальні підприємці або учасники юридичної особи і, таким чином, можуть зустрічатися випадки, коли третейський суддя розглядає спори між юридичними особами із зацікавленістю [10].

Висновки. Отже, на підставі вищеведеного можна констатувати, що питання притягнення до відповідальності арбітрів є досить проблематичним, виходячи із сучасної арбітражної практики

багатьох зарубіжних країн. Існують суттєві упущення та прогалини у внутрішньонаціональному арбітражному законодавстві низки держав, що дозволяє уникати відповідальності недоброчесним арбітрам. Щоправда, з огляду на те, що міжнародний комерційний арбітраж є недержавною інституцією, побудованою на принципі автономії волі сторін, що дозволяє сторонам позитивно впливати на арбітраж (шляхом визначення права, на підставі якого буде вирішуватися спір, мови та місця арбітражу, персонального та кількісного складу арбітражу тощо), в даному випадку суттєво зростає роль етичних правил. Відповідно, нечесні арбітри надалі не зможуть претендувати на участь в арбітражних процесах, оскільки потрапляють у так звані «чорні списки арбітрів» і сторони відмовляються від їхніх послуг.

Як узагальнення зазначимо, що в разі винесення арбітром завідомо неправомірного рішення, доцільним вбачається передбачення таких санкцій:

— відвід (зокрема, підставами для відводу повинні бути: фінансова залежність, підпорядкованість та інші професійні відносини арбітра з однією зі сторін; однакова національність арбітра й однієї зі сторін; упередженість або раніше висловлена думка; судові прецеденти);

— відсторонення від діяльності, заборони обіймати певні посади, передбачена відповідальність з відшкодування збитків, адміністративна та кримінальна відповідальність.

Список використаної літератури

1. Нердрум Гуннар. Ответственность арбитров за предоставление информации. Обзор международной практики // Круглый стол «Актуальные вопросы коммерческого арбитража в России», г. Москва, 15.04.2008 г. URL: www.kluwerevents.ru/file/080415/nerdrum_tekst.doc.
2. Гальперин М. Л. Ответственность в гражданском судопроизводстве: актуальные вопросы теории и процессуальной политики: монография. М.: Волтерс Клувер, 2011. 256 с.
3. Римское частное право: ученик / под ред. И. Б. Новицкого, И. С. Перетерского. М.: Юрист, 2004. URL: <http://lib.maupfib.kg/wp-content/uploads/novizkiy.pdf>.
4. Гальперин М. Л. Ответственность в гражданском судопроизводстве: актуальные вопросы теории и процессуальной политики: монография. М.: Волтерс Клувер, 2011. 256 с.
5. Drahozal C. R. Commercial Arbitration. Newark. San Francisco: Charlottesville, 2006.
6. Lew J. D. M., Mistelis L. A., Kroll S. M. Comparative International Commercial Arbitration. The Hague. P. 533.

7. Nerdrum Gunnar. Ответственность арбитров за предоставление информации. Обзор международной практики // Круглый стол «Актуальные вопросы коммерческого арбитража в России», г. Москва, 15.04.2008 г. URL: www.kluwerevents.ru/file/080415/nerdrum_tekst.doc.
8. Регламент Третейского суда для разрешения экономических споров при Торгово-промышленной палате Российской Федерации. URL: <http://www.tpprf-arb.ru>.
9. Кулагина Т. Общественность будут предупреждать о жалобах на третейских судей. URL: http://zib.com.ua/ru/333-cherniy_spisok_arbitrov.html.
10. Катинкин В. С. Ответственность третейских судов. URL: http://zakon.ru/Blogs/One/5815?entryName=otvetstvennost_tretejskix_sudov.

References

1. Nerdrum Gunnar. Responsibility of the arbitrators for the provision of information. Review of international practice // Round table «Actual issues of commercial arbitration in Russia», Moscow, 15.04.2008. URL: www.kluwerevents.ru/file/080415/nerdrum_tekst.doc.
2. Halperin M. L. Responsibility in civil proceedings: current issues of theory and procedural policy: monograph. M.: Walters Clover, 2011. 256 p.
3. Roman private law: student / ed. I. B. Novitsky, I. S. Peretersky. M.: Lawyer, 2004. URL: <http://lib.maupfib.kg/wp-content/uploads/novizkiy.pdf>.
4. Halperin M. L. Responsibility in civil proceedings: current issues of theory and procedural policy: monograph. M.: Walters Clover, 2011. 256 p.
5. Drahozal C. R. Commercial Arbitration. Newark. San Francisco: Charlottesville, 2006.
6. Lew J. D. M., Mistelis L. A., Kroll S. M. Comparative International Commercial Arbitration. The Hague. P. 533.
7. Nerdrum Gunnar. Responsibility of the arbitrators for the provision of information. Review of international practice // Round table «Actual issues of commercial arbitration in Russia», Moscow, 15.04.2008. URL: www.kluwerevents.ru/file/080415/nerdrum_tekst.doc.
8. Rules of the Arbitration Court for the resolution of economic disputes at the Chamber of Commerce of the Russian Federation. URL: <http://www.tpprf-arb.ru>.
9. T. Kulagina The public will warn about complaints against arbitrators. URL: http://zib.com.ua/en/333-cherniy_spisok_arbitrov.html.
10. Katynkin V. S. Responsibility of the arbitration courts. URL: http://zakon.ru/Blogs/One/5815?entryName=otvetstvennost_tretejskix_sudov.

Волощук О. Т., Гетманцев М. А. Особенности привлечения к ответственности арбитров международного коммерческого арбитража.

В статье исследуются проблемы привлечения к ответственности судей, при этом анализируется как законодательная база по международному коммерческому арбитражу зарубежных стран, так и существующая арбитражная практика. В частности, отмечается, что привлечение к ответственности арбитров является довольно проблематичным, поскольку есть существенные упущения и пробелы во внутринациональном арбитражном законодательстве ряда государств, что позволяет избежать ответственности недобросовестным арбитрам. Правда, учитывая то, что международный коммерческий арбитраж является негосударственным институтом, который построен на принципе автономии воли сторон, позволяет сторонам положительно влиять на арбитраж (путем определения права, на основании которого будет решаться спор, языка и места арбитража, персонального и количественного состава арбитража и т. п.), в данном случае существенно возрастает роль этических правил. Соответственно, недобросовестные арбитры в дальнейшем не смогут претендовать на участие в арбитражных процессах, поскольку попадают в так называемые «черные списки арбитров» и стороны отказываются от их услуг.

Такой способ «выставления на всеобщее ознакомление» можно рассматривать в определенной степени средством предупреждения арбитров. С точки зрения практики, считаем оправданным включение в регламенты международных коммерческих арбитраж-

ных судов положений о применении санкций за нарушение сторонами рассмотрения своих обязанностей.

В случае вынесения арбитром заведомо неправомерного решения, целесообразным является предусмотрение таких санкций: отвод (в частности, основаниями для отвода должны быть: финансовая зависимость, подчиненность и другие профессиональные отношения арбитра с одной из сторон; одинаковая национальность арбитра и одной из сторон; предвзятость или ранее высказанное мнение; судебные прецеденты); отстранение от деятельности, запреты занимать определенные должности, предусмотренная ответственность по возмещению убытков, административная и уголовная ответственность.

Ключевые слова: арбитраж, международный коммерческий арбитраж, арбитр, ответственность арбитров, санкции в международном коммерческом арбитраже.

Voloshchuk O. T., Getmantsev M. O. Peculiarities of responsibility to arbitrators of international commercial arbitration.

The article explores the problems of arraignment of arbitrators, while analyzing both the legal framework for international commercial arbitration of foreign countries and the existing arbitration practice. In particular, it is emphasized that the arraignment of arbitrators is quite problematic, as there are significant omissions and gaps in the domestic arbitration laws of several states, which avoids the liability of unfair arbitrators. However, given that international commercial arbitration is a non-governmental institution, built on the principle of autonomy of the will of the parties, which allows the parties to influence positively the arbitration (by determining the right on the basis of which the dispute, languages and places of arbitration will be settled and the quantitative composition of arbitration, etc.), in this case, the role of ethical rules is growing significantly. Accordingly, unscrupulous arbitrators cannot further claim to be involved in arbitration proceedings, as they fall into the so-called «black list of arbitrators» and the parties refuse to provide their services.

This «public disclosure» method can be viewed to some extent as a means of preventing arbitrators. From a practical point of view, we consider it justified to include in the regulations of international commercial arbitration tribunals the provisions on the application of sanctions for violation of the parties' consideration of their obligations.

If the arbitrator makes a deliberately wrong decision, it is advisable to provide for the following sanctions: withdrawal (in particular, the grounds for dismissal should be: financial dependence, subordination and other professional relations of the arbitrator with one party; the same nationality of the arbitrator and one or both parties; or opinion; court precedents); suspension of activity, prohibition on occupation of certain positions, liability for damages, administrative and criminal liability.

Key words: arbitration, international commercial arbitration, arbitrator, responsibility of arbitrators, sanctions in international commercial arbitration.